

- 1* **PRAZGODOVINSKO OBDOBJE SMUČANJA** - obdobje od prvega dokumentiranega pojava do leta 1888; letnica znamenitega pohoda Norvežana Fridtjofa Nansena s spremljevalci na smučeh preko Grenlandije.
- 2* **OBDOBJE MODERNEGA SMUČANJA** – vsi dogodki po tej letnici.

PRAZGODOVINA

Prve najdbe in pisni viri (Kje in kdaj se je razvilo smučanje?)

- 1* Zagotovo iz krpelj – prvi trdni dokaz je v skalo vklesana podoba (petroglif) verjetno lovca na smučeh (Rødøy, Norveška).
- 2* *Najstarejše smuči* iz okoli leta 3200 pr.n.št. so našli leta 1924 v Kalvträsku na Švedskem.

Zaradi več pojavnih oblik pradavnih smuči so strokovnjaki le-te po **obliki in dimenziji** razdelili na tri osnovne tipe:

- 1* **arktični tip** (severni predeli Evrope in Azije, dolge okoli 150 cm, široke 15 do 20 cm),
- 2* **nordijski tip** (območje ravninske Skandinavije, predvsem Norveške, ena smučka (langski) je dolga 2 do 3 m in krajša (ondur) vsega 30 do 40 cm. Dolga smučka je služila za premočrtno drsenje, s krajše pa se je smučar odriaval še s pomočjo kolca v drsalnem koraku naprej),
- 3* **južni tip** (Finska in slovanske dežele, dve enako dolgi smučki, z vdolbino na sredi gornje ploskve, kamor je vtaknil smučar stopala).

Prvi pisni vir je delo očeta zgodovine **Grka Herodota** (484-420 pr.n.št), ki je omenil, da so nekatera maloazijska plemena uporabljala »lesene« čevlje za potovanje po snegu. Ker sta bila izraza za krpelje in smuči v pradavnini enaka, ni moč trditi zagotovo, da gre za smuči.

- 3* Smučanje je prišlo tudi v mitologijo. Malokdo ve, da imamo smučarji tudi svojega boga, ki je omenjen v nordijski mitološki sagi. Islandska heroinja Skadi (tudi Skaldi) je zapustila svojega moža Njorda, boga morja. Ušla mu je, da bi smučala z bogom snega **Ulla (Ullra)**. Bog Ull je bil tako popularen da so še po letu 1950 smučarji nosili kovinski obesek na usnjenem traku z božjo smučarsko podobo, pripetem na smučarske hlače.
- 4* Zgodovina srednjega veka nas uči, da so nordijski vitezi uvedli smučanje v svoj viteški program že leta 1100. Smučanje je bilo omenjeno celo v zakonodaji, saj so leta 1050 na otoku Island zapisali, da »lahko zločinca izženejo v take oddaljene kraje, kamor niti Laponci ne morejo priti, pa čeprav na smučeh«.

5* Eden najbolj znanih podvigov pa je bil iz leta 1520, ko je švedski narodni junak **Gustav Vasa** v bitki z Danci izvedel pomembno taktično dejanje in sicer tako, da se je umaknil na smučeh pred osvajalskimi Danci s Švedske na Norveško, 90 km daleč. Že naslednje leto je Vasa organiziral odpor in pregnal Dance, ter se dal okronati za prvega švedskega kralja Gustava I. Skoraj štiri stoletja pozneje, leta 1922 so v spomin na ta dogodek začeli Švedsi prirejati spominsko tekmovanje »Vasov tek« na 90 km dolgi progi med krajema Mora in Sälen.

3* Leta 1549 smo se Slovenci prvič vpisali v zgodovino smučanja, po zaslugi dobro slovensko govorečega **Sigismunda (Žige) Herbersteina**, rojenega v Vipavi. V latinščini je napisal znamenito knjigo »Moskovski zapiski«, v kateri je opisal smučanje v ruski guberniji Perm in grafiko konjske vprege s sanmi, med katerimi sta lepo vidna dva smučarja. Nemški prevod knjige je izšel leta 1555. Knjiga je v 37 letih doživela kar osemnajst ponatisov v dveh jezikih. Do danes pa kar 30 izdaj v šestih jezikih. Herbersteinova omemba ruskih smuči (art) je približala vedenje o smučanju v srednji in južni Evropi, ni pa vplivala na razmah smučanja izven severnih dežel.

6* Upor Čehov proti Habsburžanom je sprožil **tridesetletno vojno** (1618-1648), ki so ji krojili usodo predvsem Francozi in Švedsi. Slednji so leta 1648 zapustili majhno avstrijsko grofijo Carniolijo, za njimi pa je ostalo nekaj parov smuči. Že konec 17. stoletja so v tej grofiji obstajala posebna navodila za izdelavo in uporabo »sneženih desk«.

...za Slovence pomembno...

4* Mladi učitelj Edmund Čibej iz Dola nad Ajdovščino je leta 1888 v dunajskem "Weltblattu" prebral novico o uspehu Nansenove odprave in takoj naročil smuči iz Norveške. Dobil jih je že oktobra istega leta in jezen, ker ni dobil navodil za uporbo sam poskušal smučati po okoliškem svetu Trnovskega gozda. Ko jih je zlomil, je domačemu mizarju Francu Krapežu-Banovcu naročil izdelavo nekaj parov smuči, s katerimi so se smučali Čibejevi prijatelji, poleg njih pa je na sneg spravil še nekaj svojih učencev. Čibej je **pionir športnega smučanja** v Sloveniji, pomemben predvsem zaradi tega, saj je bil prvi Srednjeevropec, ki je naročil in uporabljal smuči po Nansenovem pohodu. Avstrijci so dobili prve smuči leta 1889, za začetek smučanja pa štejejo letnico 1891, ko so smuči in njihovo uporabo preizkusili v naravi.

5* Po letu 1890 so naročili smuči tudi v drugih alpskih deželah.

7* Za razvoj športnega smučanja je poskrbel **dr. Žigon**, ki je prišel v Ribnico na Pohorju iz Primorske in s seboj prinesel prave lilienfeldske smuči in vezi. Domači kolarji so naredili kopije smuči in smučanje je postalo zelo priljubljeno.

8* Za razširjenje in športni razvoj smučanja v Sloveniji ima največ zaslug **Rudolf Badjura**, pionir organiziranega smučanja. Od 1. do 12. januarja 1914 je organiziral v Bohinjski Bistrici prvi tečaj v Sloveniji, ki so se ga udeležili trije domačini in sedem Mojstrančanov. Na koncu tečaja so tudi tekmovali. Samo tri dni kasneje je vodil dvotedenski smučarski tečaj na Tivoljski livadi v Ljubljani.

9* Različne smučke s konca 19. stoletja – **četrte z leve so lilienfeldske smuči** (E. John B. Allen – From Skisport to skiing, 1993).

- 10* Badjura se je temeljito posvetil smučanju in nam zapustil izjemno knjigo "**Smučar**" (1942), ki na kratko predstavi zgodovino smučanja s poudarkom na bloškem smučanju in seznanil bralca z vsemi prvinami tehnike smučanja in smučarske opreme ter, zanimivo, kako se mora smučar oziroma skupina smučarjev obnašati, ko gre na smučanje skozi mesto, na kolodvoru in na vlakcu. Izjemno pomembno je njegovo **smuško izrazoslovje**, saj je številne nemške izraze poslovenil, ki jih uporabljamo še danes (krmarica, srevec,...)

BLOŠKO SMUČANJE

- 1* Svetovno znan pojav, saj gre za prvo smučanje izven Laponske (Skandinavije) in Rusije.
- 2* Po zaslugi **Janeza Vajkarta Valvasorja**, ki je bloško smučanje opisal v 28. poglavju IV. knjige »Slava vojvodine Kranjske«, je stari bloški smučar znan po smuškem zavoju na svetu prav po zaslugi omembe »kljukanja« v prej navedeni knjigi.
- 3* Po trditvah dr. Orla, naj bi smuči in znanje smučanja prinesli s seboj predniki Slovencev iz Rusije med veliko selitvijo narodov od 6. stoletja naprej.
- 4* Bloško smučanje ni doživelo nikakršnega razvoja, niti ga niso kasneje prevzeli v drugih krajih Slovenije.
- 6* Za konec bloškega smučanja v prvobitni obliki šteje dr. Orel leto 1942, ko so italijanske okupacijske sile izdale uredbo na zasedenem ozemlju tedanje Slovenije, s katero je prepovedano posedovanje in raba vsakovrstnih smuči. Večino bloških smuči so domačini raje uničili ali pa zakopali v zemljo, da so sprhnele, kot pa da bi jih predali okupacijskim silam.
- 7* Stari Bločani so smuči uporabljali predvsem v vsakdanjem življenju za gibanje po zasneženi pokrajini, za lov, preskrbo z živili in drugih potrebščin v trgovinah, za poti do mlinov in skednjev, nabiranje suhljadi v gozdu, pot k maši v cerkev, raznašanje pošte...
- 8* Mladini pa so služile predvsem za zabavo (merjenje svojih spretnosti,...).
- 9* Bloške smuči so bile običajno izdelane iz bukovega lesa (delno pa tudi iz brezovega, jesenovega in češnjevega).
- 10* Dolge so bile od 130 do 180cm, široke do 12 in debele do 2 cm.
- 11* Na vrhni strani sta bila stranska roba posneta.
- 12* Krivina je bila relativno dolga in topo odrezana.
- 13* Kot vez je služilo streme (prsna zanka) iz vrvice, žice ali usnja.
- 14* Na mestu, kjer je stal smučar s čevljem, je bil prabit kos usnja ali klobučevine (da čevlji ni drsel levo-desno in nazaj).
- 15* Smuška palica je bila posebno v hribovskih krajih sestavni del opreme bloškega smučarja; gre za smuški kolec, ki je bil dolg do 150-200 cm s premerom 2-3 cm., nanj so se lahko naslanjali ali pa so ga dali med noge zaradi »rajsanja«.
- 16* Praviloma so palico držali z obema rokama ob strani in se nanjo naslanjali. Tako je palica rabila tudi za krmilo, saj je omogočila »... po kačje kljukati in vijugati«, kot pravi Valvasor.

RAZVOJ ALPSKEGA SMUČANJA IN ALPSKIH TEHNIK

- 17* Naziv alpsko smučanje se je pojavil takrat, ko so se začela prva tekmovanja v slalomu in smuku in je bilo potrebno takšen način smučanja tudi pojmovno ločiti od klasičnega oziroma nordijskega smučanja (tek, skoki). Današnjo podobo pa je alpsko smučanje vendarle začelo dobivati šele v zadnjih 70 letih, z razvojem različnih smučarskih tehnik.
- 18* Le redki zgodovinarji smučanja se lotijo opisov podrobne smučarske tehnike. Zato bodo tudi v tej predstavitvi samo kratki izvlečki razvoja prelomnih tehnik alpskega smučanja z omembo bistvenih prvin vsakršnega načina krmarjenja po snegu.